

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

JÁN MAZÁK

της 8ης Μαΐου 2008¹

1. Με την παρούσα αίτηση αναιρέσεως, η Ελληνική Δημοκρατία ζητεί από το Δικαστήριο να αναιρέσει την απόφαση του Πρωτοδικείου (πρώτο τμήμα) της 17ης Ιανουαρίου 2007 στην υπόθεση T-231/04, Ελληνική Δημοκρατία κατά Επιτροπής² (στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), καθόσον εσφαλμένα κατέληξε ότι είχαν δημιουργηθεί εις βάρος της Ελληνικής Δημοκρατίας οικονομικές υποχρεώσεις ως αποτέλεσμα της υπογραφής και της επικυρώσεως ενός αρχικού μνημονίου συμφωνίας μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών, της υπογραφής ενός πρόσθετου μνημονίου και της συμπεριφοράς της.

2. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο απέρριψε ως αβάσιμη μια προσφυγή ακυρώσεως στρεφόμενη κατά της πράξεως με την οποία η Επιτροπή προέβη στην είσπραξη με συμψηφισμό ποσών οφειλομένων από την Ελληνική Δημοκρατία συνεπεία της συμμετοχής της στα σχέδια Abuja I και II για τη δημιουργία κοινής διπλωματικής αντιπροσωπείας στην Αμπούζα (Νιγηρία) για την Επιτροπή και για ορισμένα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

I — Νομικό πλαίσιο

A — Το κοινοτικό δίκαιο

3. Το άρθρο 58 του Οργανισμού του Δικαστηρίου ορίζει τα εξής:

«Η αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του Δικαστηρίου περιορίζεται σε νομικά ζητήματα. Ως λόγοι αναιρέσεως επιτρέπεται να προβάλλονται αναρμοδιότητα του Πρωτοδικείου, πλημμέλειες κατά την ενώπιόν του διαδικασία που θίγουν τα συμφέροντα του αναιρεσιζήτοντος και παραβίαση του κοινοτικού δικαίου από το Πρωτοδικείο [...]».

4. Το άρθρο 71 του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 1605/2002 του Συμβουλίου, της 25ης Ιουνίου 2002, για τη θέσπιση του δημοσιονομικού κανονισμού που εφαρμόζεται στον γενικό προϋπολογισμό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων³ (στο εξής: δημοσιονομικός κανονισμός), ορίζει τα εξής:

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Συλλογή 2007, σ. II-63.

3 — ΕΕ L 248, σ. 1.

«1. Βεβαίωση μιας απαίτησης είναι η πράξη με την οποία ο κύριος ή δευτερεύων διατάκτης:

α) επαληθεύει την ύπαρξη των οφειλών του οφειλέτη

β) προσδιορίζει ή επαληθεύει την ύπαρξη και το ποσό της οφειλής

γ) επαληθεύει τους όρους υπό τους οποίους η οφειλή καθίσταται απαιτητή.

2. Οι ίδιοι πόροι που αποδίδονται στην Επιτροπή καθώς και κάθε απαίτηση που προσδιορίζεται ως βεβαία, εκκαθαρισμένη και απαιτητή πρέπει να βεβαιώνονται με ένταλμα είσπραξης εγχειριζόμενο στον υπόλογο, ακολουθούμενο από χρεωστικό σημείωμα προς τον οφειλέτη, τα οποία εκδίδονται και τα δύο από τον αρμόδιο διατάκτη. [...]

5. Το άρθρο 72 του δημοσιονομικού κανονισμού προβλέπει τα εξής:

«1. Εντολή είσπραξης είναι η πράξη με την οποία ο αρμόδιος κύριος ή δευτερεύων διατάκτης παραγγέλλει στον υπόλογο, με

την έκδοση εντάλματος είσπραξης, να εισπράξει απαίτηση την οποία έχει βεβαιώσει. [...]

6. Το άρθρο 73 του δημοσιονομικού κανονισμού ορίζει τα εξής:

«1. Ο υπόλογος αναλαμβάνει την εκτέλεση των ενταλμάτων είσπραξης των απαιτήσεων που έχουν εκδοθεί κατά τα δέοντα από τον αρμόδιο διατάκτη. Οφείλει δε να επιδεικνύει επιμέλεια με σκοπό την εξασφάλιση της είσπραξης των εσόδων των Κοινοτήτων και να φροντίζει για τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων των Κοινοτήτων.

Ο υπόλογος προβαίνει σε είσπραξη [με] συμψηφισμό και κατά το οφειλόμενο ποσό των απαιτήσεων των Κοινοτήτων έναντι κάθε οφειλέτη ο οποίος είναι ο ίδιος κάτοχος απαίτησης βεβαίας, εκκαθαρισμένης και απαιτητής έναντι των Κοινοτήτων. [...]

7. Το άρθρο 78 του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 2342/2002 της Επιτροπής, της 23ης Δεκεμβρίου 2002, για τη θέσπιση των κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 1605/2002 του Συμβουλίου, για τη θέσπιση του Δημοσιονομικού Κανονισμού που εφαρμόζεται στον γενικό προϋπολογισμό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων⁴ (στο εξής: κανονισμός εφαρμογής), ορίζει τα εξής:

4 — ΕΕ L 357, σ. 1.

«Διαδικασία

1. Η βεβαίωση απαίτησης από το διατάκτη είναι η αναγνώριση του δικαιώματος των Κοινοτήτων έναντι ενός οφειλέτη και η κατάρτιση του τίτλου με τον οποίο μπορεί να απαιτηθεί από αυτό τον οφειλέτη η πληρωμή της οφειλής του.

2. Το ένταλμα είσπραξης είναι η πράξη με την οποία ο αρμόδιος διατάκτης δίνει εντολή στον υπόλογο να εισπράξει τη βεβαιωθείσα απαίτηση.

3. Το χρεωστικό σημείωμα είναι η πληροφορία που παρέχεται στον οφειλέτη ότι:

α) οι Κοινότητες βεβαίωσαν την απαίτηση αυτή

β) η πληρωμή της οφειλής του προς τις Κοινότητες απαιτείται σε συγκεκριμένη ημερομηνία (εφεξής “καταληκτική ημερομηνία”)

γ) ελλείψει πληρωμής την καταληκτική ημερομηνία, η οφειλή του παράγει τόκους με το επιτόκιο που αναφέρεται στο άρθρο 86, με την επιφύλαξη των εφαρμοστέων ειδικών κανονιστικών διατάξεων

δ) σε όλες τις περιπτώσεις που είναι δυνατό, το όργανο θα προβεί στην είσπραξη με συμψηφισμό αφού ενημερώσει τον οφειλέτη

ε) ελλείψει πληρωμής την καταληκτική ημερομηνία, το όργανο θα προβεί στην είσπραξη με την εκτέλεση κάθε προϋπάρχουσας εγγύησης

στ) αν, μετά το πέρας των προαναφερθέντων σταδίων, δεν επιτευχθεί η πλήρης είσπραξη, το όργανο θα προβεί στην είσπραξη με αναγκαστική εκτέλεση του τίτλου που θα αποκτήσει, είτε σύμφωνα με το άρθρο 72, παράγραφος 2, του Δημοσιονομικού Κανονισμού, είτε διά της δικαστικής οδού.

Το χρεωστικό σημείωμα αποστέλλεται από το διατάκτη στον οφειλέτη, με αντίγραφο στον υπόλογο.»

8. Το άρθρο 79 του κανονισμού εφαρμογής προβλέπει τα εξής:

στ) την κανονικότητα των δικαιολογητικών εγγράφων και

«Βεβαίωση απαιτήσεων

ζ) τη συμμόρφωση με την αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης [...]»

Προκειμένου να βεβαιώσει απαίτηση, ο αρμόδιος διατάκτης βεβαιώνεται για:

α) τον βέβαιο χαρακτήρα της απαίτησης, η οποία δεν πρέπει να συνοδεύεται από όρους

9. Το άρθρο 83 του κανονισμού εφαρμογής ορίζει τα εξής:

β) τον εκκαθαρισμένο χαρακτήρα της απαίτησης, το ποσό της οποίας πρέπει να είναι προσδιορισμένο σε χρήμα και με ακρίβεια

«Είσπραξη με συμψηφισμό

γ) τον ληξιπρόθεσμο χαρακτήρα της απαίτησης, η οποία δεν πρέπει να υπόκειται σε προθεσμία

δ) την ακρίβεια του προσδιορισμού του οφειλέτη

Σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας, ο υπόλογος, αφού ενημερώσει τον αρμόδιο διατάκτη και τον οφειλέτη, προβαίνει στην είσπραξη με συμψηφισμό της βεβαιωθείσας απαίτησης σε περίπτωση που ο οφειλέτης είναι επίσης κάτοχος, έναντι των Κοινοτήτων, απαίτησης βεβαίας, εκκαθαρισμένης και απαιτητής η οποία έχει ως αντικείμενο χρηματικό ποσό βεβαιωμένο με ένταλμα πληρωμής.»

ε) την ακρίβεια του καταλογισμού στον προϋπολογισμό των προς είσπραξη ποσών

B — Το διεθνές δίκαιο

3. Ομού μετά του συνόλου της συνθήκης δέον να λαμβάνονται υπ' όψιν:

10. Το άρθρο 31 της Συμβάσεως της Βιέννης περί του δικαίου των συνθηκών⁵ ορίζει τα εξής:

«Γενικός Κανών Ερμηνείας

1. Η συνθήκη δέον να ερμηνεύεται καλή τη πίστει συμφώνως προς την συνήθη έννοιαν ήτις δίδεται εις τους όρους της συνθήκης, εν τω συνόλω αυτών και υπό το φως του αντικειμένου και του σκοπού της.

2. Το σύνολον της συνθήκης, διά τους σκοπούς ερμηνείας ταύτης, εκτός του κειμένου, περιέχοντος το προοίμιον και τα παραρτήματα αυτής, περιλαμβάνει:

α) πάσαν συμφωνίαν σχετικήν προς την συνθήκην, ήτις συνωμολογήθη μεταξύ όλων των μερών, επ' ευκαιρία της συνάψεως της συνθήκης,

β) παν έγγραφον, το οποίον συνετάγη υφ' ενός ή πλειόνων μερών εν σχέσει προς την σύναψιν της συνθήκης, το οποίον εγένετο αποδεκτόν υπό των άλλων μερών ως έγγραφον σχετιζόμενον προς την συνθήκην.

α) πάσα μεταγενεστέρα συμφωνία μεταξύ των μερών, αφορώσα εις την ερμηνείαν της συνθήκης ή των εφαρμογών των διατάξεων ταύτης,

β) πάσα μεταγενεστέρα πρακτική ακολουθηθείσα υπό των συμβαλλομένων μερών κατά την εφαρμογήν της συνθήκης η οποία συνιστά συμφωνίαν αυτών ως προς την ερμηνείαν ταύτης,

γ) άπαντες οι σχετικοί κανόνες του Διεθνούς Δικαίου οι εφαρμοζόμενοι εις τας μεταξύ των συμβαλλομένων μερών σχέσεις.

4. Ειδική έννοια δύναται να δοθή εις ένα όρον εάν προκύπη ότι αυτή ήτο η πρόθεσις των συμβαλλομένων μερών.»

5 — Σειρά Συνθηκών των Ηνωμένων Εθνών, τόμος 1155, σ. 331.

II — Τα πραγματικά περιστατικά και το πλαίσιο της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης

11. Στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο συνόψισε τα πραγματικά περιστατικά της ενώπιόν του διαφοράς ως εξής:

«7 Μετά τη μεταφορά της πρωτεύουσας της Νιγηρίας από το Λάγκος στην Αμπούζα, η Επιτροπή μίσθωσε από το 1993 ένα κτίριο στην Αμπούζα για να στεγάσει τόσο τη δική της αντιπροσωπεία όσο και, προσωρινά, τις αντιπροσωπείες ορισμένων κρατών μελών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η Ελληνική Δημοκρατία. Στο πλαίσιο διακανονισμού με τα εν λόγω κράτη μέλη (στο εξής: σχέδιο Abuja I), η Επιτροπή υπομίσθωνε ορισμένα γραφεία και παρείχε ορισμένες υπηρεσίες στις ως άνω αντιπροσωπείες. Τα κράτη μέλη συμφώνησαν επί της κατανομής των δαπανών που συνδέονταν με τις αντιπροσωπείες τους. Η συνεισφορά της Ελληνικής Δημοκρατίας ανερχόταν στο 5,5 % των συνολικών δαπανών. Εκτιμώντας ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν είχε καταβάλει τις οφειλές της, η Επιτροπή προέβη το 2004 σε συμψηφισμό των σχετικών ποσών έναντι ποσών που η ίδια επρόκειτο να καταβάλει (βλ. σκέψη 44 κατωτέρω).

8 Στις 18 Απριλίου 1994 το Βασίλειο του Βελγίου, το Βασίλειο της Δανίας, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η Ελληνική Δημοκρατία, το Βασίλειο της Ισπανίας, η Γαλλική Δημοκρατία, η Ιρλανδία, η Ιταλική Δημοκρατία, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, η Πορτογαλική Δημοκρατία και η Επιτροπή (στο εξής: εταίροι) συνήψαν βάσει του άρθρου I.6

της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 20 ΕΕ) μνημόνιο συμφωνίας (στο εξής: αρχικό μνημόνιο) σχετικά με την κατασκευή κοινού συγκροτήματος πρεσβειών με χρήση κοινών βοηθητικών υπηρεσιών για τη στέγαση των διπλωματικών αποστολών τους στην Αμπούζα (στο εξής: σχέδιο Abuja II). Κατόπιν της προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας και του Βασιλείου της Σουηδίας, το εν λόγω αρχικό μνημόνιο συμπληρώθηκε με ένα πρωτόκολλο προσχωρήσεως των κρατών αυτών.

9 Το άρθρο 1 του αρχικού μνημονίου προβλέπει ότι οι πρεσβείες των κρατών μελών και η αντιπροσωπεία της Επιτροπής είναι χωριστές διπλωματικές αποστολές, διεπόμενες από τη Σύμβαση της Βιέννης περί των διπλωματικών σχέσεων, της 18ης Απριλίου 1961, καθώς και από τη Σύμβαση της Βιέννης περί των προξενικών σχέσεων, της 24ης Απριλίου 1963, όσον αφορά τα κράτη μέλη.

10 Το άρθρο 10 του αρχικού μνημονίου προέβλεπε ότι η Επιτροπή θα ενεργούσε ως συντονίστρια του σχεδίου Abuja II «για λογαριασμό» των λοιπών εταίρων.

11 Κατά το άρθρο 11 του αρχικού μνημονίου, η Επιτροπή είναι υπεύθυνη για την εκτέλεση των αρχιτεκτονικών μελετών ως προς το πραγματοποίησιμο του σχεδίου Abuja II, την αρχική κοστολόγηση και τα στάδια του σχεδιασμού. Το ως άνω άρθρο προβλέπει επίσης τη σύναψη ενός προσθέτου μνημονίου συμφωνίας καλύπτοντος «τα λεπτομερή σχέδια του κτιρίου, την κατανομή του κόστους και τα

επιμέρους έννομα συμφέροντα των συμμετεχόντων εταίρων στα κτίρια κατά την περάτωση του κτιρίου» [σχέδιο Abuja II] (στο εξής: πρόσθετο μνημόνιο). Τέλος, το άρθρο 11 συστήνει μια μόνιμη διευθύνουσα επιτροπή, αποτελούμενη από εκπροσώπους όλων των εταίρων υπό την προεδρία της Επιτροπής προς συντονισμό και έλεγχο του σχεδίου Abuja II. Η μόνιμη διευθύνουσα επιτροπή υποβάλλει περιοδικές εκθέσεις στην ομάδα εργασίας «Διοικητικών Υποθέσεων» που συστήθηκε στο Συμβούλιο στο πλαίσιο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) (στο εξής: ομάδα διοικητικών υποθέσεων ΚΕΠΠΑ).

- 12 Το άρθρο 12 του αρχικού μνημονίου έχει ως ακολούθως:

“Το σχέδιο [Abuja II] χρηματοδοτείται άμεσα, αφού εγκριθεί το πρόσθετο μνημόνιο [...], με συνεισφορές των συμμετεχόντων εταίρων, ανάλογα με το μερίδιο του σχεδίου που αποδίδεται σε κάθε εταίρο. Η συνεισφορά της Επιτροπής θα καταβληθεί από την κατάλληλη [πίστωση] του προϋπολογισμού.

Το κόστος προετοιμασίας του σχεδίου (“φάση 1”) θα καταβάλει η Επιτροπή από τις πιστώσεις διοικητικής λειτουργίας της. Το κόστος αυτό εκτιμάται σε 140 000 ECU. Εάν εκτελεστεί το σχέδιο [Abuja II], το κόστος αυτό θα καλυφθεί από συνεισφορές όλων των συμμετεχόντων

εταίρων, ανάλογα με το ιδιωτικό μερίδιό τους στο σχέδιο.”

- 13 Το άρθρο 13 του αρχικού μνημονίου ορίζει τα εξής:

“Όλοι οι συμμετέχοντες εταίροι εγγυώνται αφού εγκριθεί το [πρόσθετο] μνημόνιο συμφωνίας [...] την καταβολή του συνολικού τους κόστους. Το συνολικό κόστος για κάθε εταίρο [συνίσταται από]:

α) το πλήρες κόστος για το ιδιωτικό μέρος κάθε εταίρου στο σχέδιο και

β) το μερίδιο κάθε εταίρου από το κόστος για τους κοινούς και δημόσιους χώρους, το οποίο υπολογίζεται με την ίδια αναλογία με το μερίδιό του επί του αθροίσματος των ιδιωτικών χώρων.”

- 14 Το άρθρο 14 του αρχικού μνημονίου προβλέπει ότι η Επιτροπή, με τη συμφωνία και τη συμμετοχή των συμμετεχόντων κρατών, καταβάλλει τα ποσά που οφείλονται σε τρίτους (συμβαλλομένους).

15 Το άρθρο 15, παράγραφος 1, του αρχικού μνημονίου ορίζει ότι:

“Αν ένας εταίρος αποφασίσει να αποσυρθεί από το σχέδιο [Abuja II], μη υπογράφοντας το πρόσθετο μνημόνιο συμφωνίας που αναφέρεται στο άρθρο 11, οι όροι του παρόντος μνημονίου συμφωνίας, συμπεριλαμβανομένων των χρηματοδοτικών υποχρεώσεων που αναφέρονται στα άρθρα 12 και 13, θα πάψουν να ισχύουν για τον αποσυρόμενο εταίρο.”

16 Στις 29 Μαρτίου 1995 η Κοινότητα, εκπροσωπούμενη από την Επιτροπή, συνήψε μια πρώτη σύμβαση με μια κοινή επιχείρηση που συνέστησαν, αφενός, η εταιρία Dissing & Weitling arkitektfirma A/S, η οποία έλαβε την πρώτη θέση σε αρχιτεκτονικό διαγωνισμό που διοργάνωσε η Επιτροπή για το σχέδιο Abuja II, και, αφετέρου, η εταιρία COWIconsult Consulting Engineers and Planners AS (στο εξής: σύμβουλοι). Κατά το άρθρο 1 της εν λόγω συμβάσεως, η Επιτροπή επιβεβαιώνει την πρόθεση των συμμετεχόντων εταίρων να συνάψουν μια «τελική σύμβαση» με τους συμβούλους. Κατά το άρθρο 2, οι σύμβουλοι αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προετοιμάσουν το σχέδιο. Το κόστος της σχετικής προετοιμασίας ανερχόταν σε 212 547,59 ευρώ.

17 Κατά τη διάρκεια συναντήσεων μεταξύ υπαλλήλων των αρμοδίων υπηρεσιών των υπουργείων εξωτερικών των ενδιαφερομένων κρατών και των αρχιτεκτόνων της Dissing & Weitling arkitektfirma προσδιορίστηκαν οι πραγματικές ανάγκες εκπροσωπήσεως κάθε κράτους μέλους

και το μέρος των δαπανών που αντιστοιχούσε στο καθένα.

18 Στις 26 Οκτωβρίου 1995 συνεδρίασε η συσταθείσα στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ επί μέρους ομάδα εργασίας για «Υποθέσεις Ακινήτων». Από τα πρακτικά της συνεδριάσεως αυτής προκύπτει ότι η ως άνω ομάδα κάλεσε την Επιτροπή:

“[...]

— να περατώσει το στάδιο [του βασικού σχεδιασμού]

— να προβεί στους αναγκαίους διακανονισμούς με το αρχιτεκτονικό γραφείο προκειμένου να εκπονηθεί ο [ενδιάμεσος σχεδιασμός] εντός της προθεσμίας που προέβλεψε η [μόνιμη διευθύνουσα επιτροπή]

— να συνάψει τις συμβάσεις [σχετικά με την εδαφολογική μελέτη και την ακριβή καταμέτρηση του γηπέδου], όπου [η] τελευταία[α] [σύμβαση] είναι απαραίτητ[η] για τη σύνταξη του προσθέτου μνημονίου

— καθώς και να προκαταβάλει τα συνδεδεμένα με τα ως άνω στάδια έξοδα.”

19 Η επί μέρους ομάδα επιβεβαίωσε ότι “τα ποσά που καταβάλλονται από την Επιτροπή θα θεωρηθούν προκαταβολές εκ μέρους της σε αυτόνομο ταμείο ad hoc, που θεωρήθηκε ως κατάλληλο μέσο χρηματοδότησεως του σχεδίου [Abuja II]» και ότι, «[σ]ε περίπτωση μη πραγματοποίησής του, οι λοιποί εταίροι θα καταβάλουν στην Επιτροπή τις δαπάνες της όπως συμφωνήθηκε κατά τις προηγούμενες φάσεις”.

20 Στις 24 Νοεμβρίου 1995 συνεδρίασε η μόνιμη διευθύνουσα επιτροπή (βλ. σκέψη 11 ανωτέρω). Τα πρακτικά της συνεδριάσεως αυτής αναφέρουν ότι μια σύμβαση «τεχνικής βοήθειας» με τους συμβούλους, ύψους 2 676 369 ευρώ (στο εξής: κύρια σύμβαση), υποβλήθηκε προς έγκριση στη συμβουλευτική επιτροπή συμβάσεων της Επιτροπής (CCAM). Αναφέρεται επίσης ότι “σε περίπτωση μη πραγματοποίησής του σχεδίου οι λοιποί εταίροι θα επιστρέψουν τα σχετικά έξοδα στην Επιτροπή”.

21 Στις 27 Δεκεμβρίου 1995 η Επιτροπή συνήψε την κύρια σύμβαση. Η εν λόγω σύμβαση αφορούσε τον βασικό και τον ενδιάμεσο σχεδιασμό του σχεδίου Abuja II (άρθρα 4.4 και 4.5), καθώς και τον ενδεχόμενο λεπτομερή σχεδιασμό (άρθρο 4.6).

22 Στις 19 Σεπτεμβρίου 1996 η ομάδα διοικητικών υποθέσεων ΚΕΠΠΑ ενέκρινε τον ενδιάμεσο σχεδιασμό.

23 Στις 21 Νοεμβρίου 1996 η ομάδα διοικητικών υποθέσεων ΚΕΠΠΑ κάλεσε την

Επιτροπή να λάβει ειδικά μέτρα προκειμένου οι αρχιτέκτονες να αρχίσουν την εκπόνηση του λεπτομερούς σχεδιασμού. Η ως άνω ομάδα ανέφερε ότι η επίσημη σύμβαση για το στάδιο αυτό θα συναπτόταν μετά την ολοκλήρωση του προσθέτου μνημονίου. Κατά τη σχετική σύσκεψη η Επιτροπή πληροφόρησε την ομάδα αυτή για τις δαπάνες των οποίων το ποσό είχε προκαταβάλει μέχρι τις 15 Νοεμβρίου 1996 για την προετοιμασία του σχεδίου Abuja II, ήτοι ποσό ανερχόμενο σε 2,8 εκατομμύρια ευρώ περίπου.

24 Στις 24 Φεβρουαρίου 1997 η ίδια ομάδα συνεδρίασε και αποφάσισε να μην αναμείνει την ολοκλήρωση του προσθέτου μνημονίου προκειμένου να προχωρήσει στην κατάρτιση του λεπτομερούς σχεδιασμού και των σχετικών συμβάσεων. Τα πρακτικά της συνεδριάσεως αυτής περιλαμβάνουν τις ακόλουθες αποφάσεις:

“Η Επιτροπή καλείται να προβεί στους αναγκαίους διακανονισμούς με τους αρχιτέκτονες για την επεξεργασία των εγγράφων αυτών και να προκαταβάλει τα ποσά που απαιτούνται για τις εργασίες αυτές σύμφωνα με τα συμφωνηθέντα για το σχέδιο. Όπως και στο παρελθόν, οι προκαταβολές αυτές της Επιτροπής θα τις πληρωθούν αργότερα από τους λοιπούς συμμετέχοντες σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται στο αρχικό μνημόνιο.”

- 25 Τους επόμενους μήνες μερικά κράτη μέλη αποσύρθηκαν από το σχέδιο Abuja II. Στις 28 Απριλίου 1997 η ομάδα διοικητικών υποθέσεων ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου ανέθεσε στην Επιτροπή να “προβεί σε διμερή διευθέτηση με το Βασίλειο της Δανίας σχετικά με την επιστροφή του τμήματος που του αναλογεί των δαπανών του σχεδίου στις οποίες πρόβη η Επιτροπή για λογαριασμό των εταίρων”. Ανάλογη απόφαση ελήφθη κατά την απόσυρση της Ιρλανδίας τον Σεπτέμβριο του 1997, καθώς και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας και του Βασιλείου της Σουηδίας.
- 26 Στις 12 Νοεμβρίου 1997 η Επιτροπή συνήψε με τους αρχιτέκτονες τροποποιητική της αρχικής συμβάσεως συμφωνία, με αντικείμενο τον λεπτομερή σχεδιασμό και την ανάληψη των εξόδων μετακινήσεως, ύψους 1 895 696 ευρώ.
- 27 Στις 18 Ιουνίου 1998 η ομάδα διοικητικών υποθέσεων ΚΕΠΠΑ έκανε λόγο για το ενδεχόμενο αποσύρσεως του Βασιλείου του Βελγίου από το σχέδιο Abuja II. Από τα πρακτικά της σχετικής συνεδριάσεως προκύπτει ότι η μόνιμη διευθύνουσα επιτροπή παρατήρησε ότι το Βασίλειο του Βελγίου θα κατέβαλλε το μέρος των δαπανών που του αναλογούσε, όπως αυτές καθορίστηκαν μετά την έγκριση του ενδιάμεσου σχεδιασμού.
- 28 Στις 10 Ιουνίου 1998, η Επιτροπή απέστειλε στην Ελληνική Δημοκρατία διαταγή προς πληρωμή ποσού 153 367,70 ευρώ, το οποίο αντιστοιχούσε στο μέρος που αναλογούσε στην Ελληνική Δημοκρατία για το αρχικό στάδιο του σχεδίου, ήτοι 5,06 % των συνολικών δαπανών. Τάχθηκε σχετική προθεσμία προς καταβολή, λήγουσα στις 31 Δεκεμβρίου 1998.
- 29 Στις 9 Δεκεμβρίου 1998 η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η Ελληνική Δημοκρατία, η Γαλλική Δημοκρατία, η Ιταλική Δημοκρατία, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, η Δημοκρατία της Αυστρίας και η Επιτροπή υπέγραψαν το πρόσθετο μνημόνιο. Το άρθρο 11 του προσθέτου μνημονίου προβλέπει τη δημιουργία ενός ταμείου για τη χρηματοδότηση του σχεδίου.
- 30 Σύμφωνα με το άρθρο 14 αυτού, το πρόσθετο μνημόνιο εφαρμόζεται προσωρινά από την πρώτη ημέρα του δεύτερου μήνα μετά την υπογραφή του και τίθεται σε ισχύ την πρώτη ημέρα του δεύτερου μήνα μετά την εκ μέρους των κρατών μελών και της Επιτροπής δήλωση περί επικυρώσεώς του.
- 31 Στις 28 Απριλίου 1999 η Επιτροπή δημοσίευσε προκήρυξη διαγωνισμού για την ανέγερση των πρεσβειών των ενδιαφερομένων κρατών μελών, καθώς και της αντιπροσωπείας της Κοινότητας (ΕΕ 1999, S 82). Ανέφερε ότι η πρεσβεία της Ελληνικής Δημοκρατίας θα είχε επιφάνεια 677 m².

- 32 Στις 3 Σεπτεμβρίου 1999 η Επιτροπή «επανέλαβε» την έκκλησή της του έτους 1998 στην ομάδα διοικητικών υποθέσεων ΚΕΠΠΑ προκειμένου τα κράτη μέλη να της επιστρέψουν τα ποσά που είχε καταβάλει στους συμβούλους για το στάδιο του ενδιάμεσου σχεδιασμού. Δήλωσε ότι ορισμένα κράτη μέλη είχαν ήδη καταβάλει τα οφειλόμενα ποσά, άλλα όμως, μεταξύ των οποίων η Ελληνική Δημοκρατία, δεν τα είχαν επιστρέψει πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 1998, οπότε έληξε η σχετική προθεσμία. Η Επιτροπή προσέθεσε ότι θα αποσπελλόταν στους εταίρους μια άλλη διαταγή προς πληρωμή αφορώσα, αφενός, τις δαπάνες του λεπτομερούς σχεδιασμού και, αφετέρου, τις δαπάνες ανασχεδιασμού που προκλήθηκαν εξαιτίας της αποσύρσεως του Βασιλείου του Βελγίου, του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας.
- 33 Στις 20 Σεπτεμβρίου 1999 πραγματοποιήθηκε σύσκεψη της μόνιμης διευθύνουσας επιτροπής προκειμένου να προβεί σε προεπιλογή των κατασκευαστικών εταιριών. Ο εκπρόσωπος της Ελληνικής Δημοκρατίας υπέγραψε τα πρακτικά της συσκέψεως. Προκήρυξη διαγωνισμού για την επιστασία της κατασκευής δημοσιεύθηκε στο φύλλο της *Επίσημης Εφημερίδας* S 54 της 17ης Μαρτίου 2000.
- 34 Με διαταγή προς πληρωμή της 17ης Φεβρουαρίου 2000 η Επιτροπή ζήτησε από την Ελληνική Δημοκρατία να καταβάλει 168 716,94 ευρώ για τη σύνταξη του φακέλου του διαγωνισμού σχετικά με τον λεπτομερή σχεδιασμό.
- 35 Στις 22 Ιουνίου 2000 η Επιτροπή αποφάσισε να προβεί σε αναμόρφωση του σχεδίου (στο εξής: σχέδιο Abuja II με περικοπές), που κατέστη αναγκαία λόγω της αποσύρσεως της Γαλλίας. Το σχέδιο Abuja II με περικοπές προέβλεπε ειδικότερα την κατάργηση των κοινών κτιρίων και των κοινών βοηθητικών υπηρεσιών, καθώς και μείωση της επιφανείας. Ο εκπρόσωπος της Ελληνικής Δημοκρατίας συμφώνησε επί του σχεδίου, με την επιφύλαξη της εγκρίσεως των ανωτέρων του. Στις 29 Ιουνίου 2000 η Επιτροπή απέστειλε τα πρακτικά της συσκέψεως της 22ας Ιουνίου 2000 στην Ελληνική Δημοκρατία και την κάλεσε να δώσει επίσημη απάντηση όσον αφορά το σχέδιο Abuja II με περικοπές.
- 36 Στις 5 Σεπτεμβρίου 2000 η Επιτροπή επανέλαβε το αίτημά της στους εκπροσώπους της Ελληνικής Δημοκρατίας. Μετά μια πρώτη υπενθύμιση στις 14 Σεπτεμβρίου 2000 η Επιτροπή απέστειλε στην Ελληνική Δημοκρατία ένα έγγραφο με τηλεομοιοτυπία, τάσσοντας προθεσμία απαντήσεως μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2000, δηλώνοντας ότι η σιωπή της θα εθεωρείτο ως αποχώρηση από το σχέδιο. Στις 2 Οκτωβρίου 2000 οι ελληνικές αρχές πληροφόρησαν την Επιτροπή ότι δεν ήταν σε θέση να δώσουν απάντηση σχετικά με το σχέδιο Abuja II με περικοπές. Κατά συνέπεια, η

Επιτροπή απάντησε, την ίδια ημερομηνία, ότι έδωσε εντολή στους αρχιτέκτονες να προχωρήσουν στον ανασχεδιασμό του σχεδίου Abuja II με περικοπές, αποκλείοντας πλέον την Ελληνική Δημοκρατία.

λήξεως της σχετικής προθεσμίας, θα προέβαινε στην είσπραξη των επίμαχων ποσών με κάθε διαθέσιμο νομικό μέσο.

37 Με έγγραφο της 28ης Ιανουαρίου 2002 η Επιτροπή απέστειλε χρεωστικό σημείωμα 1 276 484,50 ευρώ στην Ελληνική Δημοκρατία όσον αφορά τις δαπάνες κατασκευής σχετικά με το σχέδιο Abuja II. Στη συνέχεια, η Επιτροπή ακύρωσε το σημείωμα αυτό.

41 Κατά τη διάρκεια των επομένων μηνών η Ελληνική Δημοκρατία και η Επιτροπή αντάλλαξαν παρατηρήσεις περί των οφειλομένων ποσών.

38 Αφού άνοιξε δική της πρεσβεία στην Αμπούτζα, η Ελληνική Δημοκρατία εκκένωσε στις 13 Ιουλίου 2002 το προσωρινό γραφείο που χρησιμοποιούσε στο πλαίσιο του σχεδίου Abuja I.

42 Στις 29 Δεκεμβρίου 2003 η Ελληνική Δημοκρατία απέστειλε στον μόνιμο εκπρόσωπό της στην Ευρωπαϊκή Ένωση ένα έγγραφο που είχε ως ακολούθως:

39 Με έγγραφο της 11ης Οκτωβρίου 2002 η Επιτροπή κοινοποίησε επισήμως στην Ελληνική Δημοκρατία τα μη εξοφληθέντα χρεωστικά σημειώματα όσον αφορά τα σχέδια Abuja I και Abuja II και την κάλεσε να καταβάλει ένα συνολικό ποσό 861 813,87 ευρώ και 11 000 δολάρια Ηνωμένων Πολιτειών (USD).

“Δεδομένου ότι η Ευρ. Επιτροπή παραμένει αμετακίνητη σε θέσεις της περί οφειλής χώρας μας για σχέδιο Abuja II προχωρώντας στη διαδικασία για συμψηφισμό, παρακαλούμε όπως παρακολουθήσετε πορεία υπόθεσης στο εξής και μας ενημερώσετε αν και εφόσον υλοποιηθεί ανωτέρω διαδικασία, ώστε να εξετασθεί κατά πόσον υπάρχει βούληση από πλευράς μας ασκήσεως προσφυγής κατά της Ευρ. Επιτροπής.

40 Κατόπιν διαπραγματεύσεων μεταξύ των μερών, η Επιτροπή υπενθύμισε στην Ελληνική Δημοκρατία, με έγγραφο της 31ης Ιανουαρίου 2003, ότι η τελευταία δεν είχε εξοφλήσει το χρέος της σχετικά με τα σχέδια Abuja I και Abuja II και την κάλεσε να καταβάλει ένα συνολικό ποσό 516 374,96 ευρώ και 12 684,89 USD πριν από το τέλος του Φεβρουαρίου 2003. Η Επιτροπή προσέθεσε ότι, σε περίπτωση μη καταβολής μέχρι την ημερομηνία της

Όσον αφορά σχέδιο Abuja I, υπενθυμίζεται ότι έχουμε αναγνωρίσει οφειλή μας μέχρι και τον Μάιο 2002, ενώ ποσό που απαιτεί η Ευρ. Επιτροπή καλύπτει διάστημα μέχρι και μέσα Ιουλίου 2002.

Δεδομένου ότι προτιθέμεθα προβούμε σε καταβολή ανωτέρω οφειλής μας, παρακαλούμε όπως προσεγγίσετε αρμόδιες οικονομικές υπηρεσίες Επιτροπής, προκειμένου διασταυρώσετε στοιχεία περί ακριβούς συνολικού ποσού οφειλής μας σε ευρώ μέχρι και τον Μάιο 2002.”

Σε περίπτωση που οι απαιτήσεις πληρωμής που διαβιβάσατε υπερβαίνουν τα συμψηφισθέντα ποσά, το καθαρό υπόλοιπο που σας αναλογεί θα σας καταβληθεί το συντομότερο δυνατό [...]”.

43 Στις 16 Φεβρουαρίου 2004 η Επιτροπή απηύθυνε στην Ελληνική Δημοκρατία έγγραφο που απαριθμούσε τα μη εξοφληθέντα ακόμα χρέη του κράτους αυτού σχετικά με τα σχέδια Abuja I και Abuja II. Από τον συνημμένο στο ως άνω έγγραφο πίνακα, που απαριθμούσε, μεταξύ άλλων, ένδεκα μη εξοφληθέντα χρεωστικά σημειώματα σχετικά με τα σχέδια Abuja I και Abuja II, προκύπτει ότι η Επιτροπή ζήτησε από την Ελληνική Δημοκρατία να καταβάλει 565 656,80 ευρώ. Με το έγγραφο αυτό η Επιτροπή σημείωσε ειδικότερα τα εξής:

44 Στις 10 Μαρτίου 2004 η Επιτροπή κατέβαλε ορισμένα ποσά στην Ελληνική Δημοκρατία στο πλαίσιο του περιφερειακού επιχειρησιακού προγράμματος Στερεάς Ελλάδας. Όμως, αντί να καταβάλει το ποσό των 4 774 562,67 ευρώ (βλ. σκέψη 43 ανωτέρω), η Επιτροπή, προβαίνοντας με συμψηφισμό στην είσπραξη του χρέους που δεν είχε ακόμα εξοφλήσει η Ελληνική Δημοκρατία, κατέβαλε μόνο 3 121 243,03 ευρώ, λαμβάνοντας υπόψη ένα ποσό 565 656,80 ευρώ που αφορούσε τα σχέδια Abuja I και Abuja II (στο εξής: προσβαλλόμενη πράξη).»

“[Η Ελληνική Δημοκρατία] διαβίβασ[ε] στην Επιτροπή την ακόλουθη αίτηση πληρωμής: [...]”

2000GR161PO005OBJ 1 GRECE
CONTINENTAL[E] — Interim
payment — 4 774 562,67 ευρώ.

III — Η διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

Κατ’ εφαρμογήν των όρων πληρωμής, όπως αυτοί θεσπίστηκαν από [το άρθρο 73, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του δημοσιονομικού κανονισμού], η Επιτροπή θα προβεί στον συμψηφισμό αυτών των οφειλών και απαιτήσεων λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη, εφόσον συντρέχει περίπτωση, τους τόκους υπερημερίας.

12. Η Ελληνική Δημοκρατία άσκησε προσφυγή κατά της πράξης συμψηφισμού ενώπιον του Δικαστηρίου, η οποία εν συνεχεία παραπέμφθηκε στο Πρωτοδικείο και πρωτοκολλήθηκε υπό τον αριθμό T-231/04. Στην ενώπιον του Πρωτοδικείου

διαδικασία, η Ελληνική Δημοκρατία προέβαλε ένα μοναδικό λόγο ακυρώσεως, στηριζόμενο σε παράβαση του αρχικού και του πρόσθετου μνημονίου συμφωνίας και τον διατάξεων του δημοσιονομικού κανονισμού και του κανονισμού 2342/2002.

13. Με το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η Ελληνική Δημοκρατία προέβαλε παράβαση του αρχικού και του πρόσθετου μνημονίου.

14. Κατ' αρχάς, το Πρωτοδικείο εξέτασε το ζήτημα αν είχε αρμοδιότητα προς εκδίκηση της προσφυγής, δεδομένου ότι ένα από τα ποσά που συμψηφίστηκε ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του τίτλου V της Συνθήκης ΕΕ, σε σχέση με τον οποίο το Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα, καθόσον τέτοια αρμοδιότητα δεν προβλέπει το άρθρο 46 ΕΕ. Ωστόσο, δεδομένου ότι η Επιτροπή προέβη στην είσπραξη των επίμαχων ποσών με πράξη εκδοθείσα βάσει του δημοσιονομικού κανονισμού και του κανονισμού 2342/2002, το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι η πράξη συμψηφισμού ενέπιπτε στο κοινοτικό δίκαιο και κατά συνέπεια ήταν δεκτική προσφυγής βάσει του άρθρου 230 ΕΚ. Το Πρωτοδικείο θεώρησε συνεπώς ότι ήταν αρμόδιο να επιληφθεί της προσφυγής.

15. Το Πρωτοδικείο εξέτασε εν συνεχεία την οικονομική ευθύνη της Ελληνικής Δημοκρατίας για τα σχέδια Abuja I και Abuja II.

16. Όσον αφορά το σχέδιο Abuja I, η Ελληνική Δημοκρατία είχε αναγνωρίσει ότι είχε ευθύνη για μισθώματα και έξοδα λειτουργίας, αλλά αμφισβητούσε ότι όφειλε συνολικά ποσά 72714.47 ευρώ, όπως υποστηρίζει η

Επιτροπή. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν απέδειξε ότι η Επιτροπή πλανήθηκε όσον αφορά το οφειλόμενο ποσόν. Περαιτέρω, η Ελληνική Δημοκρατία δεν αμφισβήτησε τα διάφορα χρεωστικά σημειώματα που έλαβε και δεν εξήγησε γιατί θεωρούσε ότι δεν όφειλε τη διαφορά μεταξύ του ποσού που αποδεχόταν και εκείνου που είχε ζητήσει η Επιτροπή. Επομένως, το επιχείρημα της Ελληνικής Δημοκρατίας βάσει του οποίου αρνήθηκε τις οφειλές της όσον αφορά το σχέδιο Abuja I δεν μπορούσε να γίνει δεκτό.

17. Όσον αφορά τα σχέδια Abuja II, το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι, για πάνω από έξι έτη —από τις 18 Απριλίου 1994 μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2000— η Ελληνική Δημοκρατία, με τη συμπεριφορά της, άφησε να εννοηθεί από τους λοιπούς εταίρους ότι εξακολουθούσε να μετέχει στο σχέδιο Abuja II. Μετά την υπογραφή του πρόσθετου μνημονίου τον Δεκέμβριο 1998, εξακολουθούσε να λαμβάνει μέρος στο σχέδιο για σχεδόν δύο επιπλέον έτη.

18. Το Πρωτοδικείο συνήγαγε από τα ανωτέρω ότι η εκτίμηση των υποχρεώσεων της Ελληνικής Δημοκρατίας δεν μπορούσε να στηριχθεί αποκλειστικά στο αρχικό και στο πρόσθετο μνημόνιο, αλλά έπρεπε να λάβει υπόψη και τις προσδοκίες τις οποίες το εν λόγω κράτος μέλος δημιούργησε στους εταίρους του με τη συμπεριφορά του.

19. Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η αρχή της καλής πίστωσης αποτελεί κανόνα του εθιμικού διεθνούς δικαίου, που δεσμεύει την Κοινότητα και τους λοιπούς μετέχοντες εταίρους, και ότι η αρχή αυτή αποτελεί, «στο δημόσιο διεθνές δίκαιο, απόρροια της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης»

20. Το Πρωτοδικείο θεώρησε εν συνεχεία ότι η Ελληνική Δημοκρατία, δεδομένου ότι είχε υπογράψει το αρχικό μνημόνιο, το οποίο επίσης επικύρωσε, ήταν ένας από τους εταίρους που μετείχαν στο σχέδιο Abuja II και υπό την ιδιότητα αυτή υπείχε ορισμένες αυξημένες υποχρεώσεις συνεργασίας και αλληλεγγύης έναντι των λοιπών μετεχόντων.

21. Το Πρωτοδικείο παρατήρησε ότι το αρχικό μνημόνιο αφορούσε τα προκαταρκτικά στάδια του σχεδίου Abuja II και ότι, μετά την ολοκλήρωση του σταδίου αυτού, οι εταίροι είχαν αποφασίσει, πριν υπογράψουν το πρόσθετο μνημόνιο, να συνεχίσουν το σχέδιο και να φέρουν το κόστος όσον αφορά τα λεπτομερή σχέδια του κτιρίου. Πράγματι, σε μια συνάντηση στις 24 Φεβρουαρίου 1997, στην οποία μετείχαν δύο εκπρόσωποι της Ελληνικής Δημοκρατίας, οι εταίροι εξουσιοδότησαν την Επιτροπή να συνάψει τις αναγκαίες συμφωνίες με τους αρχιτέκτονες για την εκπόνηση των λεπτομερών σχεδίων χωρίς να αναμένει το πρόσθετο μνημόνιο. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, κατ' αυτόν τον τρόπο, οι εταίροι προχώρησαν πέραν των προκαταρκτικών σταδίων, συνάπτοντας συνεπώς κατ' ανάγκη σιωπηρή συμφωνία υλοποίησης του σχεδίου. Δεδομένου ότι οι εταίροι αποφάσισαν στη συνάντηση της 24ης Φεβρουαρίου 1997 να υλοποιήσουν το σχέδιο, δεν ήταν πλέον ελεύθεροι —κατά την άποψη του Πρωτοδικείου— να αποσυρθούν από αυτό χωρίς να επιστρέψουν το μερίδιό

τους για τις προκαταρκτικές και τις επακόλουθες δαπάνες.

22. Το Πρωτοδικείο παρατήρησε εν συνεχεία ότι, μολονότι ορισμένα κράτη μέλη απασύρθθηκαν κατόπιν αυτού από το σχέδιο, η Ελληνική Δημοκρατία δεν πρόεβη σε καμία ενέργεια ικανή να δημιουργήσει αμφιβολίες για τη συμμετοχή της και στις 9 Δεκεμβρίου 1998 υπέγραψε το πρόσθετο μνημόνιο, μαζί με τους λοιπούς εταίρους που δεν είχαν αποσυρθεί από το σχέδιο. Το Πρωτοδικείο επισήμανε το γεγονός ότι μόλις το καλοκαίρι του 2000 η Ελληνική Δημοκρατία εκδήλωσε, για πρώτη φορά, μια επιφύλαξη όσον αφορά τη συνέχιση της συμμετοχής της.

23. Κατά το Πρωτοδικείο, δεν αμφισβητείται ότι η Ελληνική Δημοκρατία εδικαιούτο να αποσυρθεί από το σχέδιο, ωστόσο, λαμβανομένης υπόψη της εξελίξεως των υποχρεώσεων που αναλήφθηκαν μετά το αρχικό στάδιο και παρά τη μη επικύρωση του πρόσθετου μνημονίου, η Ελληνική Δημοκρατία δεν μπορούσε να αποσυρθεί χωρίς να υπέχει ευθύνη για τις δαπάνες που συνδέονταν με τη συμμετοχή της στο σχέδιο Abuja II.

24. Περαιτέρω, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι οι οικονομικές υποχρεώσεις της Ελληνικής Δημοκρατίας απέρρεαν επίσης από το αρχικό μνημόνιο, ειδικότερα από το άρθρο 15, παράγραφος 1, αυτού. Βάσει της διατάξεως αυτής, ένα κράτος μπορεί να αποφύγει τις οικονομικές υποχρεώσεις που απορρέουν από το σχέδιο μη υπογράφοντας το πρόσθετο μνημόνιο. Ωστόσο, το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι, αν ένα κράτος έχει υπογράψει το πρόσθετο μνημόνιο (όπως συνέβη με την Ελληνική Δημοκρατία), το αντίστροφο είναι επίσης αληθές.

25. Όσον αφορά το επιχείρημα ότι η επικύρωση του πρόσθετου μνημονίου αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την έναρξη της ισχύος του, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι το πρόσθετο μνημόνιο, δυνάμει του άρθρου του 14, είχε εφαρμογή προσωρινά στην Ελληνική Δημοκρατία από την 1 Φεβρουαρίου 1999 μέχρι τον Οκτώβριο του 2000. Κατά το Πρωτοδικείο, τούτο συνεπάγεται ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν μπορούσε να αγνοήσει την προσωρινή αυτή εφαρμογή επικαλούμενη το γεγονός ότι δεν είχε επικυρώσει το πρόσθετο μνημόνιο.

26. Τέλος, σχετικά με το επιχείρημα της Ελληνικής Δημοκρατίας ότι η αύξηση του κόστους του σχεδίου μπορούσε να θεωρηθεί «ριζική μεταβολή των συνθηκών» λόγω της οποίας θα μπορούσε να απαλλαγεί από τις οικονομικές υποχρεώσεις, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι στην περίπτωση ενός σχεδίου ανεγέρσεως κτιρίου η αύξηση του κόστους του σχεδίου δεν μπορεί να θεωρηθεί «ριζική μεταβολή των συνθηκών». Περαιτέρω, η Ελληνική Δημοκρατία είχε αποδεχθεί την αύξηση του κόστους του σχεδίου, η οποία ήταν γνωστή από τα αρχικά στάδια του σχεδίου Abuja II, και δεν είχε προβάλει αντιρρήσεις όταν το μερίδιό της αυξήθηκε κατόπιν της αποσύρσεως ορισμένων κρατών μελών μεταξύ 1997 και 1999.

27. Για όλους αυτούς τους λόγους, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Ελληνική Δημοκρατία

έπρεπε να θεωρηθεί ότι υπείχε ευθύνη για ολόκληρο το κόστος που αφορούσε τη συμμετοχή της στο σχέδιο Abuja II.

28. Συνεπώς, το Πρωτοδικείο απέρριψε το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως ως αβάσιμο.

29. Με το δεύτερο σκέλος του μοναδικού λόγου ακυρώσεως, η Ελληνική Δημοκρατία προέβαλε παράβαση του δημοσιονομικού κανονισμού και του κανονισμού 2342/2002.

30. Όσον αφορά τον ισχυρισμό της Ελληνικής Δημοκρατίας ότι υπήρχε προφανής αβεβαιότητα ως προς το ύψος και την αιτιολογία των ζητηθέντων ποσών τόσο για το σχέδιο Abuja I όσο και για το σχέδιο Abuja II, το Πρωτοδικείο τόνισε ότι ο συμψηφισμός βάσει του άρθρου 73, παράγραφος 1, του δημοσιονομικού κανονισμού δεν αποκλείεται όταν αμφισβητείται μία από τις οφειλές ή όταν διεξάγονται διαπραγματεύσεις μεταξύ της Επιτροπής και του οφειλέτη όσον αφορά τις οφειλές αυτές, καθόσον άλλως ο οφειλέτης θα μπορούσε να καθυστερεί επ' αόριστον την εξόφληση του χρέους του.

31. Το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι, ακόμη και αν υπήρχε αβεβαιότητα όσον αφορά τα εισπρακτέα ποσά το 2002, η Επιτροπή κατέληξε σε οριστικό συμπέρασμα, κατόπιν της ανταλλαγής απόψεων μεταξύ των μερών και μιας νέας εξέτασης του φακέλου, όσον αφορά τα οφειλόμενα ποσά το 2004 όταν πρόβη στην είσπραξη.

32. Περαιτέρω, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν είχε προσκομίσει κανένα στοιχείο για να αποδείξει ότι η Επιτροπή δεν είχε ακολουθήσει τη διαδικασία που προβλέπουν οι ως άνω κανονισμοί ή ότι η Επιτροπή δεν εδικαιούτο να συναγάγει ότι η απαίτηση ήταν «βεβαία, εκκαθαρισμένη και απαιτητή». Συνεπώς, οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις για είσπραξη με συμψηφισμό επληρούντο κατά τον χρόνο της προσβαλλομένης πράξεως.

- να δεχθεί την παρούσα αίτηση αναιρέσεως,
- να αναιρέσει την απόφαση του Πρωτοδικείου κατά το αναιρεσιβαλλόμενο μέρος,

33. Τέλος, το Πρωτοδικείο απέρριψε τον ισχυρισμό της Ελληνικής Δημοκρατίας ότι η Επιτροπή δεν εδικαιούτο να προβεί σε είσπραξη με συμψηφισμό, καθόσον τα επίμαχα ποσά αφορούσαν απαιτήσεις των εταίρων και όχι της Κοινότητας και, συνεπώς, ο συμψηφισμός δεν αποσκοπούσε στην προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Κοινοτήτων, ο οποίος αποτελεί τον σκοπό των προαναφερθέντων κανονισμών. Το Πρωτοδικείο θεώρησε, αντιθέτως, ότι τα επίμαχα ποσά αφορούσαν απαιτήσεις της Κοινότητας, καθόσον η Επιτροπή ενεργούσε ως εκπρόσωπος των εταίρων που μετείχαν στα σχέδια Abuja I και II.

- να δεχθεί την προσφυγή σύμφωνα με το αιτητικό της,
- να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

36. Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

34. Το Πρωτοδικείο απέρριψε κατά συνέπεια το δεύτερο σκέλος του μοναδικού λόγου ακυρώσεως ως αβάσιμο.

- να κρίνει την αίτηση αναιρέσεως απαράδεκτη,

IV — Τα αιτήματα που υποβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου

35. Η Ελληνική Δημοκρατία ζητεί από το Δικαστήριο:

- επικουρικώς, να κρίνει την αίτηση αναιρέσεως προδήλως αβάσιμη και να την απορρίψει στο σύνολό της,
- εν πάση περιπτώσει, να καταδικάσει την αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα.

V — Η αίτηση αναίρεσως

A — Λόγοι αναίρεσως

1. Πρώτος λόγος αναίρεσως

37. Η Ελληνική Δημοκρατία ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένα τα άρθρα 12, 13 και 15 του αρχικού μνημονίου συμφωνίας, το άρθρο 14 του πρόσθετου μνημονίου και τις αρχές της καλής πίστεως και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

38. Η Ελληνική Δημοκρατία ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο πλανήθηκε θεωρώντας ότι οι υποχρεώσεις των κρατών μελών σε σχέση με το σχέδιο Abuja II καθορίζονταν από τη συμπεριφορά κάθε κράτους μέλους, αντί να θεωρήσει ότι ήσαν αμιγώς συμβατικής φύσεως καθοριζόμενες από τις διατάξεις των δύο αυτών μνημονίων. Κατ' ορθήν ερμηνεία των άρθρων 12, 13 και 15 του αρχικού μνημονίου συμφωνίας και του άρθρου 14 του πρόσθετου μνημονίου, ωστόσο, έπρεπε να γίνει δεκτό ότι δεν είχαν γεννηθεί οικονομικές υποχρεώσεις για την Ελληνική Δημοκρατία, καθόσον αυτή είχε απλώς υπογράψει το πρόσθετο μνημόνιο και δεν το είχε επικυρώσει. Συνεπώς, η Ελληνική Δημοκρατία δεν είχε εγκρίνει το μνημόνιο αυτό και, κατά συνέπεια, οι προϋποθέσεις για τη γένεση οικονομικών υποχρεώσεων δεν είχαν πληρωθεί στην περίπτωση αυτού του κράτους μέλους.

39. Η Ελληνική Δημοκρατία ισχυρίζεται ότι η αρχή της καλής πίστεως μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για να καθοριστεί αν ένα κράτος μέλος μετείχε στο σχέδιο Abuja II, όχι για να καθοριστούν οι υποχρεώσεις που προέκυπταν από μια τέτοια συμμετοχή. Οι υποχρεώσεις αυτές πρέπει να καθορίζονται αποκλειστικά με βάση τις συμβατικές διατάξεις, η δε συμπεριφορά του κράτους μέλους δεν έχει συναφώς καμία σημασία.

40. Συναφώς, η Ελληνική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένα το άρθρο 13 του αρχικού μνημονίου το οποίο, «αφ' ης στιγμής εγκριθεί το [πρόσθετο μνημόνιο]», απαιτεί «την καταβολή του συνολικού τους κόστους» εκ μέρους των οικείων κρατών μελών. Η απλώς προσωρινή εφαρμογή του πρόσθετου μνημονίου δεν αρκεί για να γεννηθούν οι οικονομικές υποχρεώσεις που καθορίζονται στα άρθρα 12 και 13 του αρχικού μνημονίου, για τις οποίες απαιτείται η έγκριση του πρόσθετου μνημονίου.

41. Το Πρωτοδικείο ερμήνευσε επίσης εσφαλμένα το άρθρο 14 του πρόσθετου μνημονίου, το οποίο καθιστούσε σαφές ότι δεν ήταν αναγκαίο να εγκριθεί με επικύρωση το πρόσθετο μνημόνιο για να τεθεί σε ισχύ και, συνεπώς, για να γεννηθούν οικονομικές υποχρεώσεις για τα μετέχοντα κράτη μέλη.

2. Ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως

42. Η Ελληνική Δημοκρατία ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένα το άρθρο 15 του αρχικού μνημονίου συμφωνίας θεωρώντας ότι, πριν από την υπογραφή του πρόσθετου μνημονίου, συνομολογήθηκε σιωπηλά μεταξύ των εταίρων στις 24 Φεβρουαρίου 1997 συμφωνία υλοποίησης του σχεδίου και ότι κατ' αυτόν τον τρόπο το άρθρο 15, παράγραφος 1, καταργήθηκε ή τουλάχιστον τροποποιήθηκε.

B — *Επί του παραδεκτού*

1. Ο πρώτος λόγος περί απαραδέκτου

43. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η αίτηση αναιρέσεως είναι απαράδεκτη, λόγω του ότι στηρίζεται στην ερμηνεία των μνημονίων συμφωνίας τα οποία δεν αποτελούν τμήμα του κοινοτικού δικαίου. Συνεπώς, η αίτηση αναιρέσεως δεν στηρίζεται σε κανέναν από τους λόγους που απαριθμούνται στο άρθρο 58 του Οργανισμού του Δικαστηρίου και αποτελούν τη βάση στην οποία μπορεί να στηριχθεί μια αίτηση αναιρέσεως.

44. Το άρθρο 58 του Οργανισμού του Δικαστηρίου προβλέπει ότι η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να περιορίζεται σε νομικά ζητήματα. Η διάταξη αυτή έχει την έννοια ότι περιορίζει την ανααιρετική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου στον έλεγχο της νομιμότητας της αποφάσεως του Πρωτοδικείου.

45. Στην υπό κρίση υπόθεση, ανακύπτει μια δυσχέρεια από το γεγονός ότι, όπως το διατύπωσε το Πρωτοδικείο, «οι σχέσεις μεταξύ Επιτροπής και κρατών μελών που απορρέουν από τη συνεργασία τους στο πλαίσιο της συλλήψεως, του σχεδιασμού και της εκτελέσεως των σχεδίων Abuja I και Abuja II καλύπτονται από τον τίτλο V της Συνθήκης ΕΕ»⁶. Ωστόσο, όπως ορθώς επισήμανε το Πρωτοδικείο, «στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΕ, όπως ισχύει κατόπιν της Συνθήκης του Άμστερνταμ, οι αρμοδιότητες του Δικαστηρίου απαριθμούνται εξαντλητικά στο άρθρο 46 ΕΕ. Το άρθρο αυτό δεν προβλέπει καμία αρμοδιότητα του Δικαστηρίου στο πλαίσιο των διατάξεων του τίτλου V της Συνθήκης ΕΕ.»⁷ Επομένως, τα μνημόνια συμφωνίας δεν εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου.

46. Ωστόσο, όσον αφορά την ενώπιόν του διαφορά, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι «δεν αμφισβητείται ότι η Επιτροπή πρόβη στην είσπραξη των επίμαχων ποσών με πράξη εκδοθείσα βάσει του δημοσιονομικού κανονισμού και του κανονισμού 2342/2002, οπότε η πράξη συμψηφισμού εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου»⁸.

6 — Σκέψη 74 της ανααιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

7 — Σκέψη 73 της ανααιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

8 — Σκέψη 74 της ανααιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

47. Το Πρωτοδικείο έκρινε περαιτέρω ότι «από το πεδίο εφαρμογής του δημοσιονομικού κανονισμού, ειδικότερα δε από το άρθρο 1 αυτού, προκύπτει ότι η διαδικασία εισπράξεως με συμψηφισμό, την οποία προβλέπει στο άρθρο 73, παράγραφος 1, δεν έχει εφαρμογή παρά μόνο στα ποσά που περιλαμβάνονται στον κοινοτικό προϋπολογισμό. Όμως, δεν αμφισβητείται ότι η Επιτροπή edικαιούτο να συμπεριλάβει στον κοινοτικό προϋπολογισμό τις δαπάνες των σχεδίων Abuja I και Abuja II κατ' εφαρμογήν του άρθρου 268 ΕΚ, που προβλέπει την αναγραφή στον προϋπολογισμό τόσο των δαπανών της Κοινότητας όσο και ορισμένων δαπανών που βαρύνουν τα κοινοτικά όργανα βάσει των διατάξεων της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας.»⁹

48. Κατά τη γνώμη μου, το Πρωτοδικείο συνήγαγε τις ορθές λογικές συνέπειες από το άρθρο 268 ΕΚ, το οποίο ορίζει ότι όχι μόνον οι δαπάνες της Κοινότητας, αλλά και ορισμένες δαπάνες που βαρύνουν τα κοινοτικά όργανα βάσει των διατάξεων της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, πρέπει να αναγράφονται στον κοινοτικό προϋπολογισμό. Η διάταξη αυτή αντανακλάται στο άρθρο 28, παράγραφος 2, ΕΕ. Οι διατάξεις αυτές έχουν ως αποτέλεσμα την σε μεγάλο βαθμό εξομοίωση της δημοσιονομικής μεταχείρισης των δαπανών αυτών με αυτή των δαπανών που

πραγματοποιούνται βάσει της Συνθήκης¹⁰. Επομένως, το άρθρο 73, παράγραφος 1, του δημοσιονομικού κανονισμού, που προβλέπει τον συμψηφισμό των απαιτήσεων της Κοινότητας έναντι κάθε οφειλέτη ο οποίος είναι κάτοχος απαιτήσεως έναντι της Κοινότητας, έχει επίσης εφαρμογή στις δαπάνες που βαρύνουν τα κοινοτικά όργανα βάσει των διατάξεων της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση που αφορούν την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας και οι οποίες έχουν περιληφθεί στον κοινοτικό προϋπολογισμό καθόσον αποτελούν κοινοτικές δαπάνες.

49. Ως πράξη κοινοτικού δικαίου, η πράξη συμψηφισμού υπόκειται σε έλεγχο από τον κοινοτικό δικαστή βάσει του άρθρου 230 ΕΚ. Ο έλεγχος αυτός, για να είναι αποτελεσματικός και περιεκτικός, απαιτεί συχνά¹¹ την εξακρίβωση του υποστατού των συμψηφιζομένων οφειλών. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Πρωτοδικείο έπρεπε να ερμηνεύσει το αρχικό όσο και το πρόσθετο μνημόνιο, στον βαθμό που η ερμηνεία τους ήταν αναγκαία για να υπάρξει περιεκτικός δικαστικός έλεγχος της νομιμότητας της πράξεως του συμψηφισμού.

50. Κατά τη γνώμη μου, ως λογική συνέπεια του γεγονότος ότι το Πρωτοδικείο edικαιούτο να προβεί σε νομικές εκτιμήσεις όσον αφορά τα δύο μνημόνια συμφωνίας και το έπραξε αυτό, είναι απολύτως θεμιτό ότι, στην κατ' αναίρεση δίκη ενώπιον του Δικαστηρίου, ένας λόγος αναίρεσεως μπορεί να αφορά την ερμηνεία που δόθηκε στα δύο αυτά μνημόνια. Ωστόσο, να μεν ένας τέτοιος λόγος αναίρεσεως αφορά ένα νομικό ζήτημα

9 — Σκέψη 111 της αναρριεσβαλλομένης αποφάσεως. Καθόσον ενδιαφέρει την υπό κρίση υπόθεση, το άρθρο 268 ΕΚ ορίζει τα εξής: «Οι διοικητικές δαπάνες στις οποίες υποβάλλονται τα όργανα βάσει των διατάξεων της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, όσον αφορά την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας και τη συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων, βαρύνουν τον προϋπολογισμό. Οι λειτουργικές δαπάνες που συνεπάγεται η υλοποίηση των διατάξεων αυτών μπορούν να βαρύνουν τον προϋπολογισμό, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζονται σ' αυτές.»

10 — Βλ. Léger, P., *Commentaire article par article des traités UE et CE*, 2000, σ. 1806.

11 — Τούτο για παράδειγμα δεν συμβαίνει αν η πράξη του συμψηφισμού προσβληθεί για διαδικαστικούς και μόνο λόγους.

το οποίο πρέπει να εξεταστεί στην υπό κρίση υπόθεση προκειμένου να ελεγχθεί η νομιμότητα μιας πράξεως κοινοτικού δικαίου (της πράξεως του συμψηφισμού), πλην όμως ο λόγος αναιρέσεως αυτός δεν στηρίζεται, στην πραγματικότητα, σε μια προβαλλόμενη εσφαλμένη ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου. Δεδομένου ότι οι λόγοι αναιρέσεως που προβλήθηκαν από την αναιρεσείουσα δεν περιλαμβάνονται μεταξύ αυτών που διαλαμβάνονται στο άρθρο 58 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, πρέπει να καθοριστεί αν το Δικαστήριο μπορεί παρ' όλ' αυτά να εκδώσει απόφαση επί λόγων αναιρέσεως στηριζομένων σε τέτοια νομικά ζητήματα.

51. Συναφώς, πρέπει κατ' αρχάς να επισημανθεί ότι, στο πλαίσιο των άλλων πλην της ανααιρετικής διαδικασιών, το Δικαστήριο καλείται συχνά να ερμηνεύσει διατάξεις του δημόσιου διεθνούς δικαίου¹².

52. Εν συνεχεία, πρέπει να υπομνηστεί ότι ο σκοπός της ανααιρετικής διαδικασίας συνίσταται στη δημιουργία ενός συστήματος έννομης προστασίας σε δύο επίπεδα το οποίο να ενισχύει τη νομιμοποίηση των δικαστικών αποφάσεων¹³.

12 — Βλ., ως πρόσφατο παράδειγμα, σε διαδικασία λόγω παραβάσεως, απόφαση της 30ής Μαΐου 2006, C-459/03, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (Σύλλογη 2006, σ. I-4635), και, στο πλαίσιο διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2007, C-431/05, Merck Genéricos, Σύλλογη 2007, σ. I-7001.

13 — Βλ. Waelbroeck, D., «Le transfert des recours directs au Tribunal de première instance des Communautés européennes — vers une meilleure protection des justiciables?», *La réforme du système juridictionnel communautaire*, Éditions de l'université de Bruxelles, 1994, σ. 87 έως 97.

53. Τέλος, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο ότι μια περιοριστική ερμηνεία του άρθρου 58 του Οργανισμού του Δικαστηρίου θα έχει συνέπειες και για άλλα είδη αναιρέσεων, όπου θα πρόκειται για νομικά ζητήματα τα οποία δεν αφορούν, κατά κυριολεξία, την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου. Η περίπτωση αυτή αφορά αναιρέσεις κατά αποφάσεων του Πρωτοδικείου βάσει του άρθρου 238 ΕΚ. Στις διαδικασίες αυτές, είναι πολύ πιθανό το Πρωτοδικείο να διατυπώσει κρίσεις στηριζόμενες κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, στο εθνικό δίκαιο που εφαρμόζεται στη σύμβαση που περιέχει τη ρήτρα διαιτησίας. Αν ο ισχυρισμός της Επιτροπής που στηρίζεται στο άρθρο 58 του Οργανισμού του Δικαστηρίου γινόταν δεκτός στην υπό κρίση υπόθεση όσον αφορά τα κριθέντα ζητήματα σχετικά με τον τίτλο V της Συνθήκης ΕΕ, τούτο θα μπορούσε επίσης να αποκλείσει κατά τη γνώμη μου τη δυνατότητα ενός αναιρεσείοντος έχοντος ασκήσει αναίρεση κατά αποφάσεως του Πρωτοδικείου βάσει του άρθρου 238 ΕΚ να προβάλει επιτυχώς πλάνες περί το δίκαιο που αφορούν κρίσεις τις οποίες διατύπωσε το Πρωτοδικείο βάσει συγκεκριμένου εθνικού δικαίου. Κατά την άποψή μου, τούτο δύσκολα συμβιβάζεται με την επιθυμία δημιουργίας ενός συστήματος έννομης προστασίας δύο επιπέδων.

54. Η άποψή μου είναι συνεπώς ότι οι νομικοί λόγοι που σχετίζονται με την ερμηνεία των μνημονίων συμφωνίας πρέπει να θεωρηθούν ότι εμπίπτουν στην έννοια των νομικών ζητημάτων που μπορούν να ελεγχθούν από το Δικαστήριο στο πλαίσιο της παρούσας αιτήσεως αναιρέσεως.

55. Επομένως, ο πρώτος λόγος περί απαραδέκτου πρέπει να απορριφθεί.

2. Ο δεύτερος λόγος περί απαραδέκτου

56. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η αίτηση αναιρέσεως είναι απαράδεκτη καθόσον οι λόγοι αναιρέσεως είναι αλυσιτελείς και μη αποτελεσματικοί. Κατά την άποψη της Επιτροπής, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση θα εξακολουθούσε να είναι έγκυρη ακόμη και στην απίθανη περίπτωση που οι δύο λόγοι αναιρέσεως θα εθεωρούντο παραδεκτοί και βάσιμοι. Πιο συγκεκριμένα, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η αναιρεσείουσα δεν αμφισβητεί τη διαπίστωση που περιέχεται στη σκέψη 100 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι μόνο τα μέρη που αποσύρθηκαν από το σχέδιο χωρίς να έχουν υπογράψει το πρόσθετο μνημόνιο απαλλάσσονται από τις οικονομικές τους υποχρεώσεις, σε αντίθεση με τα μέρη τα οποία υπέγραψαν το πρόσθετο μνημόνιο χωρίς να το έχουν επικυρώσει. Ομοίως, κατά την Επιτροπή, η αναιρεσείουσα δεν βάλλει κατά της περιεχομένης στη σκέψη 101 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως διαπιστώσεως ότι η Ελληνική Δημοκρατία υπέχει οικονομική ευθύνη και λόγω της προσωρινής εφαρμογής του πρόσθετου μνημονίου.

57. Μολονότι η Ελληνική Δημοκρατία μπορεί να μην προσέβαλε ειδικώς τις διαπιστώσεις που περιέχονται στις σκέψεις 100 και 101, από το επιχείρημά της που αφορά τον πρώτο λόγο αναιρέσεως και τα τμήματα της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως στα οποία αναφέρεται ο λόγος αυτός προκύπτει ωστόσο ότι η Ελληνική Δημοκρατία διαφωνεί απολύτως με τις διαπιστώσεις του Πρωτοδικείου που περιέχονται στις σκέψεις αυτές. Πρώτον, βάλλει κατά της νομικής εκτίμησης ότι, σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 1, του αρχικού μνημονίου, η υπογραφή του πρόσθετου μνημονίου συμφωνίας συνεπάγεται οικονομικές υποχρεώσεις για την Ελληνική Δημοκρατία που διαφέρουν από αυτές

των μερών τα οποία δεν υπέγραψαν το πρόσθετο μνημόνιο. Δεύτερον, στον βαθμό που η Ελληνική Δημοκρατία απορρίπτει τη δυνατότητα της γενέσεως οικονομικών υποχρεώσεων πριν από την επικύρωση του πρόσθετου μνημονίου και υποστηρίζει ρητώς ότι το Πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένα το άρθρο 14 του πρόσθετου μνημονίου το οποίο προβλέπει την προσωρινή εφαρμογή του μνημονίου αυτού, αμφισβητεί αναγκαστικά το ότι η προσωρινή εφαρμογή του πρόσθετου μνημονίου σε όσους το υπέγραψαν θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την επιβολή οικονομικών υποχρεώσεων στους υπογράψαντες το πρόσθετο μνημόνιο οι οποίοι δεν επικύρωσαν το τελευταίο αυτό. Είναι συνεπώς σαφές ότι ο πρώτος λόγος αναιρέσεως καλύπτει επίσης τις διαπιστώσεις του Πρωτοδικείου που διαλαμβάνονται στις σκέψεις 100 και 101 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Συνεπώς, αν το Δικαστήριο κρίνει τον πρώτο λόγο αναιρέσεως βάσιμο, θα πρέπει κατά συνέπεια να κρίνει ότι δεν είναι έγκυρες οι διαπιστώσεις στις οποίες προέβη το Πρωτοδικείο στις σκέψεις 100 και 101 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

58. Επομένως, και αυτός ο λόγος περί απαραδέκτου πρέπει να απορριφθεί.

Γ — *Επί της ουσίας*

1. Ο πρώτος λόγος αναιρέσεως

59. Το κομβικό ζήτημα της υπό κρίση υποθέσεως είναι αν το Πρωτοδικείο πλανήθηκε κρίνοντας ότι η Ελληνική Δημοκρατία είχε οικονομικό χρέος έναντι του κοινοτικού

προϋπολογισμού απορρέον από τις οικονομικές υποχρεώσεις που δημιουργήθηκαν λόγω της σχεδιαζόμενης συμμετοχής της στο σχέδιο Abuja II.

60. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο δέχθηκε την ύπαρξη οικονομικών υποχρεώσεων με βάση τη διατύπωση του αρχικού και του πρόσθετου μνημονίου, καθώς και με βάση τις αρχές της καλής πίστωσης και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Επιπρόσθετα, στις σκέψεις 100 και 101 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι είχε γεννηθεί μια οικονομική υποχρέωση βάσει του άρθρου 15, παράγραφος 1, του αρχικού μνημονίου (δεδομένου ότι η Ελληνική Δημοκρατία είχε υπογράψει το πρόσθετο μνημόνιο) και από το γεγονός ότι, βάσει του άρθρου 14 του πρόσθετου μνημονίου, το τελευταίο αυτό είχε εφαρμογή προσωρινά από την πρώτη ημέρα του δεύτερου μήνα μετά την υπογραφή του.

61. Η Ελληνική Δημοκρατία ισχυρίζεται ότι ο καθορισμός μιας οικονομικής υποχρεώσεως πρέπει να στηρίζεται αποκλειστικά στους όρους των συμβατικών διατάξεων και ότι η συμπεριφορά της Ελληνικής Δημοκρατίας δεν μπορεί να λαμβάνεται υπόψη για να καθοριστεί η ύπαρξη οικονομικών υποχρεώσεων. Κατ' ουσίαν, η άποψη της Ελληνικής Δημοκρατίας είναι ότι οι συμβατικές διατάξεις και μόνον έχουν σημασία και ότι δεν μπορούσε να έχει γεννηθεί καμία οικονομική υποχρέωση προτού εκφράσει τη συμφωνία της να δεσμευθεί από το πρόσθετο μνημόνιο, ήτοι προτού επικυρώσει το μνημόνιο αυτό.

62. Μπορεί εκ προοιμίου να υπομνησθεί, όπως ανέφερα ανωτέρω σχετικά με το παραδεκτό της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως,

ότι τα δύο επίμαχα μνημόνια συνολογήθηκαν βάσει του τίτλου V της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση που αφορά την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας, που κοινώς αποκαλούνται «δευτερος πυλώνας» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι διατάξεις του τίτλου αυτού δημιουργούν δικαιώματα και υποχρεώσεις διεπόμενα από το διεθνές δίκαιο¹⁴. Τούτο συνεπάγεται ότι, από νομικής απόψεως, τα μνημόνια αποτελούν διεθνείς συμφωνίες¹⁵, οι οποίες, όπως αναφέρεται στο προοίμιό τους, φαίνεται να συνήφθησαν μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αφενός, και ορισμένων κρατών, συμπεριλαμβανομένης της Ελληνικής Δημοκρατίας, αφετέρου¹⁶. Από τη φύση των νομικών αυτών πράξεων προκύπτει ότι πρέπει να ερμηνεύονται σύμφωνα με τους κανόνες του δημόσιου διεθνούς δικαίου¹⁷.

63. Συναφώς, από το εθιμικό διεθνές δίκαιο, όπως κωδικοποιήθηκε¹⁸ στο άρθρο 31 της Συμβάσεως της Βιέννης περί του δικαίου των συνθηκών, προκύπτει ότι υπάρχουν τρία κύρια στοιχεία όσον αφορά την ερμηνεία

14 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, Maria-Gisella Garbagnati Ketvel, «The jurisdiction of the European Court of Justice in respect of Common Foreign and Security Policy», *International and Comparative Law Quarterly*, τόμος 55, Ιανουάριος 2006, σ. 77 έως 120, στη σ. 82 Macleod, I., Hendry, I.D., και Hyett, S., *The External Relations of the European Communities*, Clarendon Oxford Press, 1996, στη σ. 424.

15 — Προς στήριξη της εκτίμησεως αυτής μπορεί να γίνει επίκληση του γεγονότος ότι τα μνημόνια προβλέπουν την επικύρωσή τους από τα μέρη πριν από τη θέση τους σε ισχύ. Στην τυπική αυτή απαίτηση υπόκεινται κατ' αρχήν συμβατικές πράξεις του δημοσίου διεθνούς δικαίου.

16 — Ναι μεν από το είδος αυτό των συμφωνιών αναφέρονται διάφορα ενδιαφέροντα νομικά ζητήματα, όπως είναι η εξουσία της Επιτροπής να συνάπτει τέτοιες συμφωνίες βάσει του τίτλου V της Συνθήκης ΕΕ, πλην όμως η σε βάθος περαιτέρω ανάλυση των ζητημάτων αυτών βαίνει πέραν του πεδίου της υπό κρίση υποθέσεως.

17 — Όσον αφορά το πρόσθετο μνημόνιο, η εκτίμηση αυτή δεν αποκλείει, κατά τη γνώμη μου, την εφαρμογή, όταν μπορούν να προσδιοριστούν, «γενικών αρχών κοινών στα νομικά συστήματα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», όπως αναφέρεται στο άρθρο 13, παράγραφος 2, του πρόσθετου μνημονίου, σε συνδυασμό με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου.

18 — Έχει όντως αναγνωρισθεί από το Διεθνές Δικαστήριο ότι οι αρχές που ενσωματώνονται στα άρθρα 31 και 32 της Συμβάσεως της Βιέννης αντανακλούν το εθιμικό διεθνές δίκαιο (*Libya κατά Chad*, ICJ Reports 1994, σ. 4, σκέψη 41).

των συνθηκών: i) το κείμενο, ii) το πλαίσιο και iii) το αντικείμενο και ο σκοπός.

66. Κατά τη γνώμη μου, το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό.

64. Όσον αφορά τα επίμαχα μνημόνια, η διάταξη που έχει την περισσότερη σημασία για τον καθορισμό των οικονομικών υποχρεώσεων ενός αποσυρθέντος μέρους είναι βεβαίως το άρθρο 15, παράγραφος 1, του αρχικού μνημονίου. Το άρθρο αυτό διέπει τα αποτελέσματα της αποσύρσεως ενός μέρους από το σχέδιο Abuja II. Προβλέπει, κατ' ουσίαν, ότι, αν ένας εταίρος αποφασίσει να αποσυρθεί από το σχέδιο Abuja II μη υπογράφοντας το πρόσθετο μνημόνιο, οι όροι του αρχικού μνημονίου —περιλαμβανομένων των οικονομικών υποχρεώσεων που διαλαμβάνονται στα άρθρα 12 και 13 αυτού— θα παύσουν να εφαρμόζονται στον αποσυρόμενο εταίρο.

67. Πρώτον, το άρθρο 15, παράγραφος 1, του αρχικού μνημονίου αναφέρεται ρητώς στην υπογραφή του πρόσθετου μνημονίου, και όχι στην επικύρωσή του. Από τούτο προκύπτει ότι τα μέρη συμφώνησαν να προσδώσουν ειδική σημασία, στο πλαίσιο της αποσύρσεως μερών από το σχέδιο Abuja II, στην υπογραφή του προσθέτου μνημονίου και όχι στην επικύρωσή του. Η επιλογή αυτή ενός μελλοντικού γεγονότος ως αφητηρίας για την έναρξη της ισχύος ορισμένων εννόμων αποτελεσμάτων είναι ανεξάρτητη από το γεγονός ότι μόνον η επικύρωση του πρόσθετου μνημονίου καθιστά δυνατή τη θέση σε ισχύ του πρόσθετου μνημονίου.

65. Είναι σαφές ότι η Ελληνική Δημοκρατία θέτει εν αμφιβόλω τις διαπιστώσεις του Πρωτοδικείου που περιέχονται στη σκέψη 100 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως¹⁹, καθόσον υποστηρίζει με την αίτηση αναίρεσεως ότι η έννομη κατάσταση ενός από τους εταίρους που υπέγραψε αλλά δεν επικύρωσε το πρόσθετο μνημόνιο, και το οποίο συνεπώς δεν αποτελεί μέρος του πρόσθετου μνημονίου, δεν διαφέρει —ειδικώς όσον αφορά τις οικονομικές υποχρεώσεις— από την έννομη κατάσταση ενός κράτους το οποίο ουδέποτε υπέγραψε το πρόσθετο μνημόνιο.

68. Από κανένα συνεπώς στοιχείο δεν μπορεί να συναχθεί ότι το πρόσθετο μνημόνιο συμφωνίας έπρεπε να επικυρωθεί και να τεθεί σε ισχύ προκειμένου οι διατάξεις περί αποσύρσεως που περιέχονται στο άρθρο 15, παράγραφος 1, του αρχικού μνημονίου να παραγάγουν τα έννομα αποτελέσματά τους.

69. Κατά την άποψή μου, το Πρωτοδικείο εδικαιούτο συνεπώς να προβεί στη διαπίστωση, στη σκέψη 100 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι οικονομικές υποχρεώσεις της Ελληνικής Δημοκρατίας απορρέουν από τους όρους του αρχικού μνημονίου. Κατ' εμέ, τούτο επαρκεί για να θεωρηθεί ότι η απόφαση του Πρωτοδικείου πρέπει να επικυρωθεί.

19 — «Όπως αναγνώρισε η Ελληνική Δημοκρατία (βλ. σκέψη 56 ανωτέρω), από το άρθρο 15, παράγραφος 1, του αρχικού μνημονίου προκύπτει σαφώς ότι ο συμμετέχων εταίρος που δεν υπογράφει το πρόσθετο μνημόνιο μπορεί να αποφύγει τις οικονομικές υποχρεώσεις που απορρέουν από το σχέδιο (βλ. σκέψη 15 ανωτέρω). Όμως, δεν αμφισβητείται ότι η Ελληνική Δημοκρατία υπέγραψε το πρόσθετο μνημόνιο. Υπό τις συνθήκες της υπό κρίση υποθέσεως, το άρθρο 15, παράγραφος 1, του αρχικού μνημονίου πρέπει να ερμηνευθεί αυστηρά, σε αντίθεση με την ερμηνεία που του δίδει η Ελληνική Δημοκρατία.»

70. Δεύτερον, και προς στήριξη του τελευταίου αυτού συμπεράσματος, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι, με την υπογραφή της, η Ελληνική Δημοκρατία συμφώνησε, όπως ορίζει το άρθρο 14 του πρόσθετου μνημονίου, ότι το τελευταίο αυτό μνημόνιο έπρεπε να εφαρμοστεί προσωρινώς από την πρώτη μέρα του δεύτερου μήνα μετά την υπογραφή του μέχρι να τεθεί σε ισχύ κατόπιν της επικυρώσεώς του από τα μέρη που το υπέγραψαν ή της κοινοποίησής στα λοιπά μέρη που το υπέγραψαν της προθέσεως περί μη επικυρώσεως της συμφωνίας.

71. Ενώ, όπως έδειξα ανωτέρω, η υπογραφή του πρόσθετου μνημονίου αρκεί προκειμένου το άρθρο 15, παράγραφος 1, του αρχικού μνημονίου να παραγάγει τα έννομα αποτελέσματά του, το γεγονός ότι το πρόσθετο μνημόνιο εφαρμόστηκε προσωρινώς έχει σημασία για τον καθορισμό του αν η Ελληνική Δημοκρατία δεσμευόταν ήδη από οικονομικές υποχρεώσεις όταν απεσύρθη από το σχέδιο Abuja II.

72. Μολονότι μια διεθνής συμφωνία δεν παράγει κατ' αρχήν δεσμευτικό αποτέλεσμα για ένα συμβαλλόμενο κράτος μέχρι την επικύρωσή της²⁰, τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να προβλέψουν ότι μια συμφωνία θα εφαρμοστεί προσωρινώς πριν από την έναρξη της ισχύος της²¹. Ο σκοπός αυτής της προσωρινής εφαρμογής είναι να εξαλείψει κάθε κίνητρο των συμβαλλομένων μερών να

αποφύγουν την εφαρμογή του καθεστώτος που θεσπίζει μια συνθήκη καθυστερώντας ή παραλείποντας την επικύρωση της συνθήκης αυτής, επιβάλλοντας στα μέρη αυτά να φέρουν το κόστος των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη συνθήκη αμέσως κατά τον χρόνο της υπογραφής της²².

73. Συνεπώς, το γεγονός ότι τα μέρη που υπέγραψαν το πρόσθετο μνημόνιο συμφώνησαν ότι έπρεπε να εφαρμοστεί προσωρινώς καταδεικνύει σαφώς την πρόθεσή τους να αποδεχθούν τα, οικονομικά ή άλλα, αποτελέσματα που συνεπάγεται η προσωρινή εφαρμογή του μνημονίου έως ότου κάποιο από τα μέρη που υπέγραψαν το μνημόνιο κοινοποιήσει στους λοιπούς εταίρους την πρόθεσή του να μην επικυρώσει το πρόσθετο μνημόνιο.

74. Επομένως, θεωρώ ότι το Πρωτοδικείο δεν πλανήθηκε κρίνοντας, στη σκέψη 101 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Ελληνική Δημοκρατία δεν μπορούσε να αγνοεί την προσωρινή αυτή εφαρμογή ισχυριζόμενη ότι δεν είχε επικυρώσει το μνημόνιο.

20 — Κανονικά ένα συμβαλλόμενο μέρος δεσμεύεται βάσει του διεθνούς δικαίου αφού επικυρώσει τη συμφωνία σύμφωνα με τους κανόνες του εσωτερικού του δικαίου.

21 — Άρθρο 25 της Συμβάσεως της Βιέννης περί του δικαίου των συνθηκών.

22 — M. Niebrugge, A., «Provisional application of the Energy Charter Treaty: the Yukos arbitration and the future place of provisional application in international law», *Chicago Journal of International Law*, καλοκαίρι 2007, τόμος 8, σ. 355, 359.

75. Συνεπώς, το Πρωτοδικείο ορθώς έκρινε στις σκέψεις 100 και 101 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι η ύπαρξη οικονομικής υποχρεώσεως απορρέει από το άρθρο 15, παράγραφος 1, του αρχικού μνημονίου και από την προσωρινή εφαρμογή του πρόσθετου μνημονίου.

76. Είναι συνεπώς αμφίβολο το αν έχει κάποια σημασία, για την έκβαση της υπό κρίση αιτήσεως αναίρεσεως, αν το Πρωτοδικείο πλανήθηκε κατά την εφαρμογή των αρχών της καλής πίστεως και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης σε συνδυασμό με τα άρθρα 12, 13 και 15 του αρχικού μνημονίου συμφωνίας και το άρθρο 14 του πρόσθετου μνημονίου συμφωνίας.

77. Εν πάση περιπτώσει και για λόγους πληρότητας, μπορώ να πω εν συντομία ότι, κατά τη γνώμη μου, το Πρωτοδικείο μπορούσε επίσης να στηριχθεί στην αρχή της καλής πίστεως για να συναγάγει το συμπέρασμα ότι η Ελληνική Δημοκρατία υπείχε οικονομική υποχρέωση λόγω της επικυρώσεως του αρχικού μνημονίου και της υπογραφής του πρόσθετου μνημονίου.

78. Όπως ορθώς επισήμανε το Πρωτοδικείο, η αρχή της καλής πίστεως αποτελεί κανόνα εθιμικού διεθνούς δικαίου ο οποίος έχει αναγνωρισθεί από το Διарκές Δικαστήριο της Διεθνούς Δικαιοσύνης το οποίο ίδρυσε η Κοινωνία των Εθνών²³. Αποτελεί, σε κάποιο βαθμό²⁴, το αντίστοιχο, στο δημόσιο διεθνές δικαιο, της αρχής της προστασίας της δικαιο-

λογημένης εμπιστοσύνης, που υφίσταται στην κοινοτική έννομη τάξη²⁵.

79. Μπορεί να προστεθεί ότι, πιο πρόσφατα, το Διεθνές Δικαστήριο είπε ότι «μια από τις βασικές αρχές που διέπουν τη δημιουργία και τη λειτουργία των νομικών υποχρεώσεων, ανεξάρτητα από την πηγή τους, είναι η αρχή της καλής πίστεως»²⁶.

80. Πάντως, ο ακριβής ορισμός²⁷ και ο ρόλος της αρχής της καλής πίστεως στο διεθνές δικαιο δεν είναι εύκολο να διατυπωθούν²⁸. Ωστόσο, φαίνεται ότι είναι κοινός τόπος ότι η αρχή της καλής πίστεως, όταν εφαρμόζεται σε συμβατικές σχέσεις που διέπονται από το διεθνές δικαιο, συνεπάγεται μια εύλογη και

25 — Πιστεύω ότι η χρήση της λέξης «αντίστοιχο» είναι πιο κατάλληλη στο πλαίσιο αυτό καθόσον είναι πιο ουδέτερη από τη λέξη «κορωνίδα», που χρησιμοποίησε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 87 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως σχετικά με την απόφαση του Πρωτοδικείου της 22ας Ιανουαρίου 1997, T-115/94, Opel Austria κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1997, σ. II-39, σκέψη 93). Πράγματι, κατ' εμέ, ο όρος «κορωνίδα» συνεπάγεται οπωσδήποτε ότι η περιεχόμενη στο κοινοτικό δικαιο αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης προηγείται, χρονικά και ως προς τη σπουδαιότητα της περιεχόμενης στο διεθνές δικαιο αρχής της καλής πίστεως. Συναφώς, πρέπει να γίνει αναφορά στον γενικό εισαγγελέα Jacobs ο οποίος, στο σημείο 76 των προτάσεων του στην υπόθεση C-162/96, Racke (απόφαση της 16ης Ιουνίου 1998, Συλλογή 1998, σ. I-3655), δεν χρησιμοποίησε τον όρο «κορωνίδα», αλλά το έθεσε ως εξής: «στην υπόθεση Opel Austria κατά Συμβουλίου η κατά το διεθνές δικαιο αρχή της καλής πίστεως ταυτίστηκε με την κατά το κοινοτικό δικαιο αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης».

26 — *Αυστραλία κατά Γαλλίας* (Nuclear Tests Case), ICJ Reports 1974, σ. 253, στη σ. 268.

27 — Βλ. έναν ορισμό στο O'Connor, J.F. *Good Faith in International Law*, Dartmouth Publishing Company, 1991, σ. 124.

28 — Βλ. μεταξύ άλλων, Virally, M., «Review essay: good faith in public international law», *The American Journal of International Law*, 1983, τόμος 77, σ. 130.

23 — Ανααιρεσιβαλλόμενη απόφαση, σκέψη 85.

24 — Η ισοδυναμία μεταξύ των δύο αρχών δεν είναι κατά τη γνώμη μου πλήρης, καθόσον η αρχή της καλής πίστεως στο δημόσιο διεθνές δικαιο φαίνεται να έχει ευρύτερο πεδίο απ' ό,τι η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης στο κοινοτικό δικαιο.

δίκαιη εφαρμογή των συμβατικών διατάξεων στις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως. Η αρχή της καλής πίστεως αποτελεί ειδικότερα κατευθυντήρια αρχή για την ερμηνεία των πραγματικών περιστατικών²⁹.

81. Αυτό που φαίνεται να έχει τη μεγαλύτερη σημασία για την υπόθεση που έχει τεθεί στην κρίση του Δικαστηρίου είναι ότι η καλή πίστη απαιτεί η εκφρασθείσα πρόθεση να συνάδει με την πραγματική πρόθεση και, γενικότερα, η νομική πραγματικότητα να συνάδει με τη νομική μορφή (δηλαδή, να συνάδει με τη μορφή που δημιουργήθηκε από τις δηλώσεις ή τη συμπεριφορά των υποκειμένων δικαίου)³⁰. Το αποτέλεσμα αυτό της αρχής της καλής πίστεως φαίνεται να συμπίπτει με την αρχή «allegans contraria non est audiendus», που είναι κοινώς γνωστή ως η αρχή του estoppel στο διεθνές δίκαιο³¹.

82. Ενόψει των διαφόρων πραγματικών περιστατικών που διαπίστωσε το Πρωτοδικείο, με τα οποία η Ελληνική Δημοκρατία δημιούργησε στα λοιπά μέρη την προσδοκία από τον Απρίλιο του 1994 μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2000 ότι θα συνέχιζε να συμμετέχει στο σχέδιο Abuja II, ορθώς το Πρωτοδικείο αναφέρθηκε στην αρχή της καλής πίστεως για να στηρίξει το συμπέρασμά του ότι η

Ελληνική Δημοκρατία δεν μπορούσε να αποσυρθεί χωρίς να θεωρηθεί ότι υπέχει ευθύνη για τα έξοδα που σχετιζόνταν με τη συμμετοχή της στο σχέδιο Abuja II.

83. Το συμπέρασμα αυτό στηρίζεται —πέραν της γενικής εννοίας της αρχής της καλής πίστεως— στην ύπαρξη μιας ενισχυμένης υποχρέωσης καλής πίστεως³² την οποία υπέχουν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τις σχέσεις τους μεταξύ τους και με τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως αποτέλεσμα του ότι αποτελούν μέλη της ΕΕ³³. Στην υπό κρίση υπόθεση, μια τέτοια υποχρέωση υπείχε η Ελληνική Δημοκρατία στις σχέσεις της με την Επιτροπή και τα άλλα κράτη που συμμετείχαν στο σχέδιο Abuja II.

84. Για όλους αυτούς τους λόγους, θεωρώ ότι ο πρώτος λόγος αναιρέσεως είναι αβάσιμος.

29 — Ο Serge Sur αναφέρει στο *L'interprétation de droit international public*, Παρίσι, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1974, τα εξής: «η ερμηνεία των πραγματικών περιστατικών δεν υπόκειται σε κανόνες, ακόμα δε λιγότερο σε πολύ ακριβείς μεθόδους. Η ποικιλομορφία τους συνιστά μια πολλαπλή βάση και η μόνη αρχή που απομένει είναι αυτή της καλής πίστεως.» Βλ. επίσης Zoller, E., *La bonne foi en droit international public*, Pedone, 1977, σ. 227.

30 — Βλ. Michel Virally, όπ.π. στην υποσημείωση 28, στις σ. 131 και 133.

31 — Cheng, B., *General Principles of Law as applied by International Courts and Tribunals*, έκδ. Martinus Nijhoff — Χάγη, 1953, σ. 141-142 Lord McNair, *The Laws of Treaties*, Oxford Clarendon Press, 1961, σ. 485. Όπως εξηγεί ο Lord McNair, η αρχή αυτή εμποδίζει ένα μέρος το οποίο προβαίνει σε μια δήλωση ή συμπράττει σε μια τέτοια δήλωση, στην οποία βασίζεται κάποιο άλλο πρόσωπο σε βαθμό που να επηρεάσει τη θέση του, από το να ισχυριστεί κατόπιν ότι η κατάσταση πραγμάτων είναι διαφορετική.

32 — Βλ. Elisabeth Zoller, όπ.π. στην υποσημείωση 29, σ. 157. Η συγγραφέας θεωρεί ότι η ενισχυμένη καλή πίστη (η συγγραφέας χρησιμοποιεί την έκφραση «bonne foi renforcée») υφίσταται στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών, εφαρμοζόμενη τόσο στα κράτη μέλη όσο και στα όργανα του Οργανισμού.

33 — Η ύπαρξη μιας τέτοιας ενισχυμένης υποχρέωσης ενέργειας με καλή πίστη αντανακλάται, κατά τη γνώμη μου, στο άρθρο 11, παράγραφος 2, ΕΕ, το οποίο ορίζει ότι «Τα κράτη μέλη υποστηρίζουν ενεργά και ανεπιφύλακτως την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας της Ενώσεως, με πνεύμα πίστεως και αμοιβαίας αλληλεγγύης». Υπέρ της απόψεως αυτής συνηγορεί το γεγονός ότι, όσον αφορά τη Συνθήκη ΕΚ, αναγνωρίζεται ότι μια ενισχυμένη καλή πίστη φαίνεται, τουλάχιστον σιωπηρώς, να αντανακλάται στην υποχρέωση έντιμης συνεργασίας που περιέχεται στο άρθρο 10 ΕΚ (βλ., Vlad Constantinescu, «L'article 5 CEE, de la bonne foi à la loyauté communautaire», *Du droit international au droit de l'intégration* (Liber amicorum Pierre Pescatore), Nomos, 1989, σ. 97 έως 114, στη σ. 101).

2. Ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως

87. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

85. Δεδομένου ότι θεωρώ ότι είχαν ήδη γεννηθεί οικονομικές υποχρεώσεις για την Ελλάδα από τις διατάξεις του αρχικού και του πρόσθετου μνημονίου, φαίνεται ότι δεν έχει σημασία για την έκβαση της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως το αν το Πρωτοδικείο ορθώς έκρινε ότι οι οικονομικές αυτές υποχρεώσεις γεννήθηκαν επίσης από σιωπηρή συμφωνία συναφθείσα κατά τη συνάντηση της 24ης Φεβρουαρίου 2007.

86. Ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως είναι συνεπώς αλυσιτελής και πρέπει να απορριφθεί.

VI — Δικαστικά έξοδα

88. Σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, που εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία βάσει του άρθρου 118 του Κανονισμού αυτού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε να καταδικαστεί η Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα και η τελευταία αυτή ηττήθηκε, πρέπει η Ελληνική Δημοκρατία να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

VII — Πρόταση

89. Για τους προεκτεθέντες λόγους, προτείνω στο Δικαστήριο:

- 1) να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως,
- 2) να καταδικάσει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.